

A FILMCÉZÁR ÜZLETEI

— CLEOPATRA HUMOROS RÉMREGÉNYE —

A »Cleopatra«, az új amerikai történelmi szuper-produkció negyven millió dollárba került. Ez az összeg nagyobb, mint a princetoni egyetem alapítványának fele, túllépi a Washington-korabeli Amerika kormány-költségvetését, tizennyolcszorosa egy Rembrandt-kép eladási árának. Ilyen összeget még aligha áldoztak »műalkotásra« a kultúrtörténet során. Ámbátor némiképp csökkent a művészetpártoló nagylelkűség hitelét Spyros Skourasnak, a Fox új művészeti vezetőjének lefegyverző pártatlansággal közölt megállapítása, mely szerint: »A film költségvetése legalább húszmillió dollárral több, mint amennyiért meg lehetett volna csinálni.« De még így is húszmillió dollár maradt a film »valóságos anyagi értéke«. Húszmillió dollárért pedig igazán »sok« művészetet lehet vásárolni.

Lássuk tehát, mi az a húszmillió dolláros művészeti érték, amelyet dupla áron, de végül is megvásárolt? Vagy egyszerűbben; hogyan lett egy filmelképzelésből, amelynek megvalósítására — az eredeti költségvetés tanúsága szerint — tervezői szerény kétmillió dollárt ígényeltek, egy tisztességes államkölcsonnek is beillő horribilis befektetés?

A »Cleopatra« ihletője, múzsája Hollywood gazdasági válsága volt, a Fox-társaság pénzügyi manővere, hogy valamilyen kikecmeregjen nehéz helyzetéből. Spyros Skouras, a »hitbizomány utolsó hercege« kétségbeejtő helyzetben volt. Vezetése alatt a társaság veszteségei öt év alatt hetvenmillió dollárra növekedtek. A részvényesek föllázkodtak. Skouras egyetlen reménye csak az lehetett az elnökség megtartására, ha időben befejezik

a »Cleopatrát«-t és viheti magával a tavaly júniusi részvénytársasági ülésre. Skouras egy misztikus határidőért harcolt — és vesztett.

De vegyük sorjába az eseményeket. A »Cleopatra« kalandjai akkor kezdődtek, mikor egy független producer, Walter Wanger, a Fox-hoz fordult, a maga eredetieg kétmillió dolláros tervajánlatával. A Fox ezt elfogadta és kinevezte producernek. Wanger Rouben Mamoulian-t szerződtette rendezőjének. A Fox Diana Wynntert vagy Joan Collinst szánta a címszerepre. Wanger és Mamoulian magasfokú művészetet akartak — és Elisabeth Taylort; ám az ő »kikiáltási ára« egymillió dollár volt — elég magas összeg egy kétmillió dolláros film számára. Végül is Taylor 750 ezerért és a nyereség hét és fél százaléka ellenében is hajlandó volt a szerepet elvállalni. Mikor ez elintéződött, Mamoulian Olaszországba utazott, kijelölni a műtermeket, a külső felvételek helyszíneit. De a Fox elégedetlen volt az olasz koproducerekkal. Elhatározták, hogy a filmet Hollywoodban veszik fel. Aztán mégis úgy döntöttek, hogy a belsőket Londonban csinálják, a külsőket Rómában. Végül úgy döntöttek, hogy az

Joseph Mankiewicz, a film rendezője utasításokat ad Elisabeth Taylornak

egész filmet Londonban veszik fel.

Ezen a ponton azonban Mamoulian megmakacsolta magát. »Közöltem velük — nyilatkozta —, hogy teljesen örült ötlet egyiptomi külsőket Angliában felvenni. Mondtam azt is, hogy számolniuk kell az angliai klíma Elisabeth Taylorra való hatásával. Mégis, visszautaztam Londonba, vagy három ízben és gyakorlatilag lekötöttem valamennyi stúdiót. Szerződtettem Stephen Boydöt Antonius, Peter Finch-et Caesar szerepére. Alkalmaztunk még húsz nagyobb színészt. A Pine-wood Stúdió közelében felépítettünk egy nyolc és fél acre-nyi (kb. négy hektár) egyiptomi várost — palotákat, templomokat, kékre festett vízzel teli medencéket (nyolcvanezer köbláb faanyag, hét tonna szög és csavar, 750 ezer láb cső-acél). Mondtam Skourasnak, hogy ez nem jó, de ő azt felelte, ő a társaság elnöke, joga és kötelessége határozni. Mondtam, hogy ez igaz, de az ügy mégis beteg.«

Skouras valóban rosszul döntött. Heteken át az idő rossz volt. Aztán októberben Elisabeth Taylor megbetegedett — szenzációsan, hatásosan — és végül egész komolyan. Magára a felvételre pedig az volt jellemző, hogy — mint Mamoulin nyilatkozta — »Valahányszor csak valaki kimondott egy szót, látni lehetett a leheletét. Ez nem Egyiptom volt, hanem az Északi Sark. Bárgyú gondolat volt az egész.«

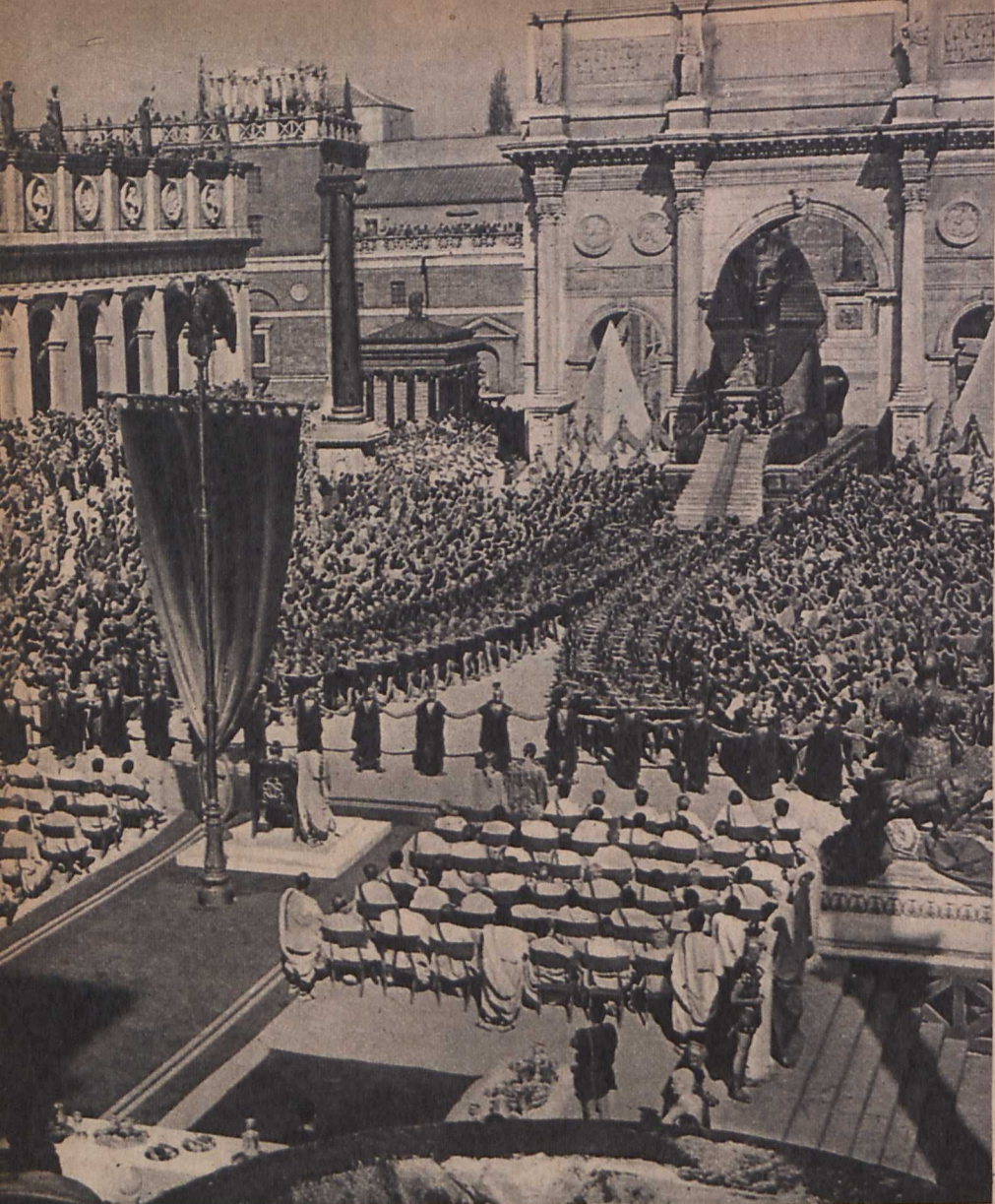

Cleopatra (Elisabeth Taylor) forgatás közben

Végül is hétmillió dollár és tizenhét nap után, húszperces felvételi anyaggal a dobozokban, Mamoulian feladta a film készítését.

1961 januárjában Skouras Joseph L. Mankiewicz-et bízta meg a film folytatásával, azzal az utasítással, hogy tizenöt hét alatt fejezze be a »Cleopatrát«. Skouras csak Mankiewicz megszerzéséért hárommillió dollárt fizetett a Figaro vállalatnak, ahol az szerződésben állt. Mankiewicz végignézte a Mamoulian által készített anyagot, s közölte Skouras-szal, hogy a díszletek »borzalmasak«, »a forgatókönyv egy ra-

kás szerencsétlenség«. Ezután még négy különböző szcenarióra kísérletezett a forgatókönyvvel, amelyet végül is Wanger és Mankiewicz közösen fejeztek be. Elisabeth Taylornak is megnőtt az ázsíója a Butterfield 8-ért Oscart kapott és új szerződést kellett vele kötni egymillió dollárra, tízpercentes nyereségrészesedés ellenében. Mankiewicz a szereposztásban is érvényesítette saját elképzelését. Kikényszerítette a Fox-tól, hogy Antonius szerepére Richard Burtont szerződtessék, akiért ötvenezer dollár lelépést kellett fizetni, Caesar szerepére pedig

Cleopatra bevonulása Rómába -- hétezer statisztta részvételével

Rex Harrisont Peter kockáztatta, hogy a jó és a felhők, melyek Cleo-
 Finch helyett. idő októberben is kitart.

A filmmel sietni kel- Vesztett. Esett, esett és
 lett és Mankiewicz szep- esett az eső, és minden
 temberben elkezdte Ró- esős nap negyvenezer
 mában a külső felvéte- dollárig terjedő többlet-
 lek forgatását. A Fox költséget okozott. A szél

és a felhők, melyek Cleo-
 patra római bevonulásá-
 nak felvétele alatt jöt-
 tek — Cleopatra egy
 kéttonnás szfinxen lova-
 golt, melyet háromszáz
 rabszolga húzott — ne-

és a felhők, melyek Cleo-
 patra római bevonulásá-
 nak felvétele alatt jöt-
 tek — Cleopatra egy
 kéttonnás szfinxen lova-
 golt, melyet háromszáz
 rabszolga húzott — ne-

gyedmillió dolláros. kivesést okoztak.

Skouras elhatározta: mindent bele. Kitöltetlen váltót adott Wangernek és Mankiewicznek. Csak annyit kívánt tőlük, hogy csinálják meg minden idők legnagyobb szabású filmjét. Mankiewicz előretört. Éjszakánként újjáírta a forgatókönyvet és napral felvette az újrírt részt. De ennek következtében kénytelen volt az események időbeli sorrendje szerint beosztani a felvételeket is. Ez volt az egyik legfőbb oka a kiadásoknak. Most már azonban a jelszó a filmtörténet legnagyobb szabású — értsd a legköltségesebb — filmje volt, és legalább annyi fantáziát és erőfeszítést fektettek abba, hogy költségessé tegyék, mint abba, hogy művészi. Tizenegy hónapon át az amerikai technikusok és színészek részére csak a kristályvíz-költség nyolcvanezer dollárba került.

A film még nem volt kész, amikor a részvényesek, tavaly júniusban összeültek. A bankárok és filmesek között kitört háborút Darryl F. Zanuck nyerte meg. Átvette a Fox elnökségét és Skouras, aki segített neki, művészeti vezető lett. Zanuck Párizsba repült, ahol Mankiewicz levétíttette neki a durván vágott kópiát. Zanuck úgy döntött, hogy ő maga fogja a végső fi-

nomítást elvégezni. Mankiewicz-et tájékoztatták, hogy szolgálataira tovább nem tartanak igényt. A főrendező epés volt, de higgadt. »Jó ideig voltam gyapotszedő — mondta — hogy megtanuljam: a főgőré azt tesz a leszedett gyapottal, amit akar. Befejeztem az első vágást, a többi már a stúdió dolga. Ha akarják, miszlikbe vághatják az egészet.«

Végül Zanuck és Mankiewicz megegyeztek. Így történt, hogy Mankiewicznek a bensőséges filmregényről valott összes elképzelése ellenére a filmet egy szélfúttá dűnás tengerparton fejezték be, Spanyolországban, tizenöt mérföldnyire Almeriától, egy homokviharra várakozva, hogy segítsen, amennyire tud, az »öreg főgőrének«. Felfogadott másfélezer statisztát és ezer lovat

(nyolcvanhét megvadult és soha többé nem lehetett előkeríteni), és megfejtelte a megálmódott szerelmi történetet csatajelenetekkel, olyan kiterjedt terepen, hogy rakétákra volt szükség a lovasok elindításához. A pótfelvételek kétmillió dollárba kerültek, de Zanuck elégedett volt.

Hogy a közönség is az lesz-e — az még a jövő zenéje. Hogy üzletileg beválják-e a számításuk, hogy a legköltségesebb és legnagyobb szabású látványosság reklámjával megtérülnek-e a gigantikus költségek — az szintén kérdéses még. Csupán egy bizonyos: rossz filmet olcsóbban is lehet gyártani. Amerika, az értelmetlen világrekordok hazája. Valószínűleg újabb világrekordot ért el: a legdrágább filmgiccs világrekordját!

Dávid Slavittnek a »New-sweek«-ben megjelent cikke alapján.

Cleopatra (Elisabeth Taylor) és Caesar (Rex Harrison)